

Keskustelua

sainväliseen yleiskielitieteelliseen keskusteluun, koska meidän kielemme jo typologisesti poikkeaa indoeurooppalaisista kielistä, jotka yleensä ovat kielitieteellisen teorianmuodostuksen perustana. Toisaalta kansainväliseen keskusteluun osallistuminen edellyttää meiltä yleiskielitieteellisen teorianmuodostuksen ja käsitteistön tuntemista. Naapurimaassamme Ruotsissa on satunnaisesta keskustelukumppanista vaikea sanoa, onko hän ruotsin kielen vai yleisen kielitieteen edustaja. Meillä tämä raja on pysynyt tarpeettoman korkeana.

Monet meidän ongelmamme aiheutuvat fennistisestä perinteestä, ja siksi olen käsitellyt tässä menneitä aikoja. Suomen kielen tutkimusperinne juontuu ajalta, jolloin maassa oli vain yksi yliopisto. Nykyisin suomen kielen oppituoli on kahdeksassa yliopistossa. Lisäksi meillä on Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, jonka vastuulla on varsinkin suurten sanakirjahankkeiden loppuunsaattaminen. Tässä tilanteessa me joudumme miettimään monia alamme työnjakoon ja yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Yksi konkreettinen kysymys on se, pitäisikö meidän – niin kuin sanotaan – profiloitua kukin omaan suuntaamme vai annamme opiskelijoille ja väitöskirjantekijöille täyden vapauden valita oman opinnäytetyönsä aiheen aiheesta, joka häntä kiinnostaa. Vai annamme opiskelijan etsiä ohjaajansa sieltä, mistä hän haluaa?

Nykypäivänä kysymys yhteistyöstä ja tutkimusyhteisöstä on meille kaikille kohtalonkysymys. Tieteenalana me emme nauti enää valtiovallan erityistä suojelua. Sen vuoksi meidän on ansaittava oma paikkamme suomalaisen tieteen kentässä. Toisaalta tiedämme, että meitä tarvitaan. Meidän on vain tuotava se esiin tavalla, jonka yhteiskunta ja suuri yleisö ymmärtää. Suomen kieli ei, ainakaan nykyisellään, ole sillä tavoin uhanalainen kuin 1800-luvulla. Pikemminkin meitä uhkaa välinpitämättömyys omasta kielestämme, mikä ei sekään ole hyvä asia.

Ongelmana on kuitenkin se, että meidän pitää omilla teoillamme, omalla tutkimuksellamme ja omalla opetustyöllämme ansai-

ta se osuus, mitä tässä yhteiskunnassa pidämme itsellemme kuuluvana. Yksin meistä ei kukaan selviä. Eikä ole mielekästäkään yrittää rakentaa sellaista suomen kielen laitosta, jossa kaikki tutkimuksen osa-alueet olisivat yhtä vahvasti edusteilla. Sen sijaan meidän kokonaiskuvamme on vahva ja monipuolinen. Sitä meidän tulee korostaa myös valtiovallan suuntaan.

HEIKKI PAUNONEN

Jaakon painia

Virittäjässä 3/1993 oli Jaakko Anhavan kirjoitus »Emme elä samassa maailmassa». Esitän kolme kommenttia, yhden Anhavan uskottavuudesta, toisen fennistiikasta ja kolmannen Virittäjän toimitusperiaatteista.

1. Anhava muistelee kymmenen vuoden (!) takaista keskustelutilaisuutta ja moittii sen yleislingvistisiä osanottajia, mm. minua. Anhavan mukaan lingvistit olisivat olleet haluttomia keskustelemaan historiallis-vertailevan fennistiikan edustajien kanssa ja väittäneet fennistiikkaa lahoksi ja mahoksi. Puheenvuoroistamme olisi huokunut henki »Siis ettehän te [fennistit] nyt voi ihan toissanne uskoa, että te teette vakavasti otettavaa tutkimusta?» (s. 434). Asenteellisuu-temme takia avoin dialogi olisi mahdotonta.

Näyttää Anhava ei kuitenkaan esitä. Eikä voikaan esittää, koska hänen väitteensä ovat tuulesta temmattuja. Laajoissa fennistiikkaa sivuavissa puheenvuoroissani *Nykysuomen lauseoppia* (1979, Auli Hakulisen kanssa) ja *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne* (1983) otetaan eri tavoin huomioon klassisen fennistiikan relevantit traditiot. Jos Anhava näistä kirjoistakin voisi osoittaa kuvittelemaansa antifennististä asenteellisuutta ym., hän olisi jo uskottavampi.

Omana pyrkimyksenään vuonna 1983 Anhava ilmoittaa nyt olleen halun »rakentaa siltoja historiallis-vertailevan (ns. perin-

teisen) fennistiikan ja uudempiin kansainvälisiin yleisen kielitieteen teorioihin orientoituneen suuntauksen (tai suuntausten) välille» (s. 433).

Dokumentit osoittavat kuitenkin toista. Siulasten numerossa 2/1981 oli Anhavan artikkeli »Kielitieteen itsepetos», joka päättyy selkeään ehdotukseen (s. 11): » – – lakautetaan yleisen kielitieteen laitos ja siirretään sen opetus oikeisiin kehyksiinsä, aatehistorian kursseihin». Ja myöhemmin Anhava kirjoittaa näin (Ylioppilaslehti 10/1986, s. 24): » – – useimmilla syntype-räisillä suomenpuhujilla, joista [suomen kielen] laitoksen opettajakuntakin koostuu, on intuitiivinen käsitys siitä, mikä suomen kieli on – ja tästä käsityksestä on meille enemmän apua omassa tutkimuksessamme ja opetuksessamme kuin niistä epälukeisista kytkentäkaavion näköisistä kielen teorioista, joihin yleisessä kielitieteessä tavallisesti kyllästyttään muutamassa vuodessa. On totta, ettei suomen kielestä ole tieteellisyyden vaatimukset täyttävää kielioppia, ja perheydyttyäni muutaman vuoden ajan siihen, mitä tieteellisyyden vaatimukseksi on esitetty, olen yhä enemmän alkanut toivoa, etten saisi sellaista nähdäkään.»

Tätä tuskin voi pitää sillanrakentajalle tyyppillisenä tekstinä. Anhava vuoden 1993 inkarnaatiossaan ei halua muistaa, mitä hän on 1980-luvun alkupuolella kirjoittanut. Kuinka uskottavia ovat siis hänen tunteen-sekaiset väitteensä kymmenen vuoden takaisesta suullisesta keskustelusta? Kuka voidaan todistettavasti osoittaa asenteelliseksi, ylimieliseksi, dogmaattiseksi ja haluttomaksi keskustelemaan? Jaakko Anhava itse. Jo toista kymmentä vuotta hän on käynyt Jaakon painia kuvittelemiensa vastustajien kanssa.

2. Vuonna 1975 Virittäjässä julkaistiin kirjoitukseni »Fennistiikan tieteenparadigmasta ja sen ohjausvaikutuksesta», jossa kriittisesti analysoin 1900-luvun fennistiikan valtavirtausta ja eräitä sen seurauksia.

20 vuotta on kohta kulunut. Julkista keskustelua fennistiikan tutkimusperinteistä ei liiemmästi ole syntynyt. Yleisluonteiset

syytökset ja verhotut piikittelyt eivät riitä. Mahdolliset erehdykset, liialliset yleistyksiset tms. pitäisi selvästi osoittaa. Ennen kaikkea: epäspesifiset harhautukset pilaavat keskustelun alkuunsa. Anhava kysyy: »Miten voi historiallinen fennistiikka käydä avointa dialogia, kun toisen osapuolen lähtökohtana on, että sen aika on peruuttamattomasti ohii?» (s. 435). Mutta kuka näin on väittänyt? Milloin ja missä?

3. Virittäjän nykyinenkin päätoimittaja noudattaa siis toimitustapaa, joka kritiikittä sallii mitä tahansa väitettävän yleisestä kielitieteestä ja sen eräistä harrastajista. Päätoimittajan Sananvuoron (3/1983) otsikkona on »Tieteellisestä erimielisyydestä». Siinä hän vielä varmemmaksi vakuudeksi ilmoittaa, että Virittäjässä » – on tilaa myös kaikelle subjektiiviselle ja emotionaaliselle» (s. 338). Tämä on selitys, miksi Anhavan kirjoitus on julkaistu.

Anhavan kirjoitus edustaa juuri subjektiiviseen ja emotionaaliseen perustuvaa tykkäämisgenreä. Löytyyhän Virittäjän aiemmistakin numeroista muutamia tämän lajin tekstejä. Mutta tällaiset kirjoitukset eivät kuulu tieteelliseen laatulehteen, joka väittää noudattavansa referee-menettelyä, tavoittelevansa objektiivisuutta ja tasapuolisuutta, vieläpä edustavansa fennistiikan ohessa lingvistiikkaakin.

FRED KARLSSON

Virittäjän linja

Yleisen kielitieteen professori Fred Karlsson kumoo yllä Jaakko Anhavan väitteitä. Hyvä on, että mahdolliset valheet ja vääristelyt paljastetaan. Virittäjän toimitus ei olisi keksinytkään tarkistaa tietoja esim. vanhoista Ylioppilaslehdistä. Luotamme yleensä kirjoittajiin ja ainakin siihen, että julkinen keskustelu korjaa virheet.

Jos todella on niin kuin Karlsson esittää,